

ג ל י ר נ ר ת ל ע י ר ו ן כ פ ר ש ת ה ש ב ר ע
ערוכים בידי נחמה ליבוביץ
יו"ל ע"י מוסד תורה והסכלה למבוגרים ולנער
הסתדרות נסי מזרחי באמריקה
מהדורה מיוחדת בסכיל ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לחנוך ותרבות תורניים בגולה

ויגש (תשי"ח)

מ"ר כס'

כ"ס ויאסר יוסף מרכבו ויעל לקראת ישראל אביו גסנה

וירא אליו

ויפל על צואדיו

ויבך על צואריו עוד...

רס"י ד"ה וירא אליו: יוסף נראה אל אביו

ו"יבך על צואריו עוד: לטון רבוי הוא, איננו שם עליו עלות נוספות על חסאיו; אף כאן הרבה והוסיף בבכי יותר על הרגיל; אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נטקו, ואמרו רבותינו, שהיה קורא את שמע.

רמב"ן

וירא אליו יוסף: (אחרי הביאו דברי רס"י) ולא ידעתי מעם בני ירא אליו, כי בידוע שנתראו כאשר נפל על צואריו.

ועוד: כי איננו דרך כבוד, שיפל יוסף על צוארי אביו, אבל שיסתחוה לו או שינטק ידיו, וכתוב (מ"ח יב') "ויוצא יוסף אותם מעם ברכיו ויסתחו לאפיו" - והטעה הזו ראויה יותר להסתחוות לו.

וכך כל "עוד" בכתוב תוספת על עיקר הוא, איננו כמו "הרבה", "לא על איש ישים עוד" (איוב ל"ד) - שישים עליו כפי חסאיו ולא יותר.

והנכון בעיני, כי כבר היו עיני ישראל כבדים קצת מזוקן או שבא יוסף במרכבת המטנה ועל פניו המצנפת כדרך מלכי מצרים. ולא היה ניכר לאביו - וגם אחיו לא הכירוהו - לפיכך הזכיר הכתוב, כי כאשר נתראה אל אביו שהביס בו והכירו, נפל אביו על צוארו ובכה עליו עוד כאשר יבכה עליו תמיד עד היום הזה כסלא ראהו, ואחר כך אמר (ל') "אמותה הפעם אחרי ראיתי את פניך".

ודבר ידוע הוא, מי דמעתו מצויה, אם האב הזקן המוצא את בנו חי לאחר המוות והאבל או הבן הבחור המולך.

ואל תחוס בעבור אמרו (ל') "וירא ישראל", כי ממנו ידבר ויחזר ויזכיר שמו, וכן (מ"א מ"ח) "ויקבץ את כל אכל שבע שנים אשר היו בארץ מצרים ויתן אכל בערים... (מ"ט) ויצבור יוסף בר... (נ"א) וליוסף יולד שני בנים... וכן במקומות רבים תמיד בתורה ובמקרא.

1. מה קשה לשניהם בפסוקנו?
2. מה ראה רס"י להביא ראיה לפירוש מלה "עוד" מספר איוב, וכי אין להביא ראיה למלת "עוד" מן התורה?
3. מה הם נמוקי הרמב"ן שבגללם הוא חולק על פרוטו של רס"י?
4. למה יש לדעת הרמב"ן "לחוס לפי" ל" מה הקסי הנוצר לפרוטו של הרמב"ן עי' פסוק זה?
5. כיצד נעזר הרמב"ן בפסוקים מ' מ"א מ"ח-נ'?

הערה: להבנת הרעיון הכלול במדרש המובא בדברי רס"י, "שהיה יעקב קורא את שמע"

באר יצחק על רס"י: מדת האהבה אם היא במדרגת התפעלות היותר עצומה ואוי לבלתי שכוח את הבורא ב"ה אטר אליו תשוב כל אהבהו ואין על האדם לאהוב טום דבר בתכלית האהבה זולתו ית' ומפני העיקר הזה נבוא ליעקב יוסף בנו, והרגיש כנפשו כי אהבתו ושמחתו עליו גדלה עד לתכלית, עד שמשלבת התפעלותו רשפיה רשפי אס לא יראה ולא ישמע דבר ודבוקו רק בו לזאת נסוג אחור מיד, והעלה על לבו כי האהבה במדרגה היא איננה נאותה בלתי ליוצר הכל וסבת כל הסבות, ולכן הטיב רשף האהבה שעלתה עליו למקורה, וזהו אמרם ז"ל שקרא קריאת שמע. וענינו, שהטב מחטבתו באהבתו הבוראת אל הבורא.

(ויגט הטי"ת)

ב. ויאסר יוסף מרכבתו

מכילתא בסלח (י"ד ו')

"ויאסר את רכבו" (סמות י"ד ו') - הוא בידו אסרו. דרך מלכים להיות עומדים ואחרים מציעים להם תשמיט המרכבה ואוסרין אותה, אבל פרעה הרטע - הוא בידו אסרו והציע תשמישי רכבו, וכיון שראו גדולי מלכות עמדו כלם ואסרו מרכבותיהם.

ארבעה אסרו בשמחה: אברהם אסר בשמחה, שנ' (בר' כ"ב) "וישכם אברהם בבקר ויחבט את חמורו", ולא היו לו כמה עבדים? אלא לכבוד המקום. יוסף אסר בשמחה, שנ' "ויאסר יוסף מרכבתו" ולא היו לו כמה עבדים? אלא לכבוד אביו.

בלעם אסר בשמחה שנ' "ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו" (במד' כ"ב כ"א) פרעה אסר בשמחה שנ' "ויאסר את רכבו" (שמ' י"ד ו').

תבוא אסרה של יוסף, שאסר לילך לקראת אביו ותעמד על אסרה של פרעה הרטע, שהלך לרדוף את ישראל.

תבוא חובטה של אברהם שהלך לעשות רצון המקום ותעמוד על חובטה של בלעם שהלך לקלל בית ישראל.

נוסח אחר

בראשית רבה נ"ה:

אמר ר' שמעון בן יוחאי: אהבה מקלקלת את השורה וסנאה מקלקלת את השורה. אהבה מקלקלת את השורה, דכתיב (בר' כ"ב) "וישכם אברהם בבקר ויחבט את חמורו" ולא היו לו כמה עבדים? אלא אהבה מקלקלת את השורה.

וסנאה מקלקלת את השורה, שנ' (בבר' כ"ב) "ויקם בלעם בבקר ויחבט את אתונו". ולא היו לו כמה עבדים? אלא סנאה מקלקלת את השורה. אהבה מקלקלת את השורה - שנ' (מ"ו כ"ט) "ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו"; וכי לא היו ליוסף כמה עבדים? אלא אהבה מקלקלת את השורה...

אמר ר' שמעון בן יוחאי: תבוא חבטה ותעמד על חבטה... תבוא אסרה שאסר יוסף לכבוד אביו ותעמוד על אסרה של פרעה שהיה הולך לרדוף את ישראל.

1. הסבר את הבטוי "מקלקל את השורה"

2. מהו הרעיון הכלול בבטוי "תבוא חבטה ותעמד על חבטה" ודברי המדרש מכאן עד הסוף.

3. סיים לב: רס"י לבמדבר כ"ב כ"א ד"ה ויחבט את אתונו: מכאן שהסנאה מקלקלת את השורה, שחבט הוא בעצמו. אמר הקבה"ו: "רטע! כבר קדמך אברהם אביהם, שנ' (בר' כ"ב) "וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו". הסבר למה אין רס"י מביא גם לגבי פרעה סמות י"ד ו' ויאסר את רכבו: "רטע כבר קדמך אחר" והוא יוסף שנ' בו "ויאסר את רכבו..."

ג. רס"י - ראב"ע

ויאסר יוסף מרכבו

רס"י: הוא עצמו אסר את הסוסים למרכבה: להזדרז לכבוד אביו.

ראב"ע: ויאסר יוסף רכבו: על ידי צווי, כמו (מלכ' א' ו' י"ד) "ויבן שלמה את הבית". והטוה ראב"ע סמ' י"ד ו' ד"ה ויאסר את רכבו;

בצווי, כמו "ויבן שלמה את הבית", ראב"ע במד' כ"ב כ"א ד"ה ויחבט: בצווי.

1. מה ההבדל העקרוני בין פרוט רס"י לפרוטי ראב"ע?

2. מה גרם לרס"י שלא לפרט כפרוט הראב"ע, והלא גם רס"י ידע שגרימת מעטה נקראת "עטיה".

וע' בר' ל"ט כ"ב רס"י ד"ה הוא היה עוטה.